

**ПРЕСОЗНАВСТВО:
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ**

Роман Бліхарський

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7084-0473>

кандидат наук із соціальних комунікацій,

науковий співробітник Науково-дослідного інституту пресознавства
Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

(Львів, Україна)

patra727@gmail.com

УДК 070:[061.2:001](477):070(4)''18/19''

**ВИДАННЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА В ОЦІНЦІ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАУКОВИХ ЖУРНАЛІВ:
КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

DOI 10.37222/2786-7552-2023-3-1

У статті розглянуто рецензії, присвячені працям Наукового товариства імені Шевченка, опубліковані на сторінках наукових журналів, які видавались у Відні, Берліні, Будапешті, Празі, Варшаві, Львові та ін. Зібраний емпіричний матеріал проаналізовано з точки зору історії становлення комунікації між науковцями в межах загальноєвропейського інтелектуального простору кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Задля розкриття дослідницького питання у статті сформульовано поняття наукової комунікації, охарактеризовано загальні риси розвитку наукової комунікації в Європі загалом, окреслено особливості історичних суспільно-політичних обставин, на тлі яких відбувалося становлення української наукової культури. Змальовано історичні обставини започаткування наукової діяльності НТШ, а саме: причини та передумови заснування Товариства, особливості його функціонування на початкових етапах, а також наведено назви та охарактеризовано спрямування основних видань і часописів, що виходили під егідою НТШ.

Подано короткий опис видань, на сторінках яких вміщувалися рецензії та відгуки: «Кіевская старина», «Этнографическое обозрѣніе», «Lud», «Kwartalnik Historyczny», «Wisła», «Biblioteka Warszawska», «Národopisný Sborník Českoslovanský», «Századok», «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», «Archiv für slavische Philologie», «Zeitschrift für österreichische Volkskunde» та ін. Розкрито низку фактів із життєпису деяких авторів, серед яких були видатні європейські історики, етнологи, філологи, літературознавці, лінгвісти, юристи. Проаналізовано тенденції в оцінці, особливості риторики, розкрито ставлення авторів досліджуваних публікацій до видань НТШ та визначено їхній тематичний спектр.

Ключові слова: Наукове товариство імені Шевченка, наукова комунікація, наукова періодика, рецензія.

Постановка проблеми. Наукова комунікація, яка є процесом обміну науковими знаннями між науковцями, відіграє важливу роль у забезпеченні сталого функціонування науки як соціального інституту [12, с. 21].

Процес спілкування та обміну ідеями поміж вченими, який упродовж історії становлення науки в різних культурах загалом реалізовувався усно, а згодом і на письмі, відбувався паралельно зі становленням науки як такої та був її невід'ємним атрибутом. Залежно від епохи змінювалися лише засоби, канали, обсяги та характер інформації, якою обмінювалися [25, с. 32].

У контексті дослідження проблематики розвитку наукової комунікації важливим є період другої половини XIX – початку XX ст., для якого характерна зміна моделі організації наукової діяльності, адже створюються нові та активно працюють уже існуючі наукові товариства, що починають відігравати чи не основну роль у справі розвитку наукових знань. Така форма співпраці та комунікації учених засобом проведення на постійній основі різноманітних конференцій, зібрань, симпозіумів, семінарів сприяла активному обговоренню наукових результатів.

Діяльність новозаснованих та вже існуючих національних академій наук стала важливим чинником для формування загального напрямку наукових досліджень у європейських країнах

та дала змогу побудувати модель успішної комунікації між науковими установами на міжнародному рівні.

Загалом, інтенсифікація міжнаціональної співпраці окремих вчених та наукових організацій є прикметною рисою науки XIX ст., яка збереглась і в наступних, XX та XXI, століттях. Такий формат співпраці став сприятливим для підвищення якості наукових робіт, оскільки вчені активно відгукувались на праці своїх колег закордоном, оцінювали та критикували їх, а також обмінювались ідеями, джерелами та результатами, ініціювали спільні дослідницькі проекти.

XIX ст. в історії науки – це також період її професіоналізації. Наукові інституції набувають бюрократичних рис в організації та управлінні науково-дослідницькими процесами, а наукова комунікація стає більш структурованою та формалізованою, виникають спеціалізовані галузі науки.

Важливий фактор розвитку науки у XIX ст. – це загальне збільшення кількості найменувань та розширення тематичної гетерогенності наукової літератури, зокрема продовжуваних та періодичних фахових видань. Наукові журнали і до цього відігравали значну роль у розвитку науки, однак поряд із розширенням географії заснування наукових спільнот вони стають для вчених важливим інструментом популяризації результатів своєї роботи серед колег «старої школи», засобом підвищення наукового статусу авторів та осередком діалогу, критики, полеміки чи дискусії.

Одним із головних елементів наукової комунікації та науково-дослідницького процесу загалом як колись, так і тепер є оцінка наукових праць, яка у функціональному плані допомагає визначити загальну якість та значущість проведених наукових досліджень. У XXI ст. існують різні інструменти та практики оцінювання наукових праць. Це, зокрема, визначення імпакт-фактора певного видання, індексів цитованості конкретного автора, надання гранту чи стипендії певному проекту. Однак найстаріша, а отже, перевірена часом форма оцінки наукових здобутків – це рецензування [5, с. 106; 10, с. 147].

Рецензування є важливим етапом наукового процесу, спрямованим на оцінку якості та значущості наукових праць перед чи після їх публікації, та сприяє формуванню об'єктивного уявлення про поточний стан досліджень у конкретній галузі.

Огляди видань наукової літератури та окремих публікацій, які вміщувалися на сторінках періодичних чи продовжуваних видань, є різновидом постпублікаційного рецензування, які дозволяли читачам ознайомитися зі змістом та проблематикою розглянутої праці, з її сильними та слабкими сторонами [6, р. 237]. Потенційно рецензії можуть посприяти, щоби публікації чи видання були більш видимими для колег із-за кордону та стали одним із чинників піднесення престижу серед світової спільноти вчених.

Мета дослідження. Зайвим буде вкотре аргументувати важливість вивчення ролі, яку відіграло Наукове товариство імені Шевченка в історії української науки, зокрема у період другої половини XIX ст. – час, коли відбувалось її активне становлення. Однак на сучасній стадії розвитку наукового знання, яку можна охарактеризувати як період стрімкої глобалізації, важливо дослідити історію сприйняття та оцінки діяльності НТШ на міжнародному рівні та з'ясувати факт і особливість цього сприйняття на початковому етапі його історії.

Об'єкт дослідження, вивчення якого дасть змогу сформувати образ окресленої нами рецепції, – це публікації російською, польською, чеською, угорською, німецькою мовами, присвячені виданням НТШ, що друкувались на сторінках наукових журналів, які виходили у містах Східної Європи: Санкт-Петербурзі («Живая старина»), Москві («Русская мысль», «Этнографическое обозрѣніе»), Києві («Кіевская старина»), Львові («Lud», «Kwartalnik Historyczny»), Варшаві («Wisła», «Biblioteka Warszawska»), Празі («Národopisný Sborník Českoslovanský», «Národopisný Vestník Českoslovanský»), Будапешті («Századok»); також у наукових часописах, що видавались у столицях країн Західної Європи: Берліні («Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», «Archiv für slavische Philologie») та Відні («Zeitschrift für österreichische Volkskunde»)¹.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історією науково-дослідницької та видавничої діяльності НТШ займалися

¹ Означення видань як європейських здійснено на основі геоформи ООН, за якою Європа поділяється на Східну, Північну, Південну, Західну. Хоча щодо розвідки історичного характеру такий підхід може видатись анахронізмом, оскільки державні утворення, в межах яких видавались досліджувані нами видання, здебільшого припинили своє існування, однак вважаємо, що він є зручний та зрозумілий для сучасного читача.

самі члени Товариства, а саме: О. Барвінський [1], М. Грушевський [4], В. Гнатюк [3], К. Студинський [22], В. Дорошенко [7] та ін.

Проблематика, пов'язана з історією та сучасністю НТШ, а також вивчення його видавничої спадщини неодноразово ставали предметом дослідження у наукових працях М. Комариці [14], З. Зайцевої [8; 9], Л. Сніцарчук [21], В. Савенко [18; 19], Т. Савенко [20], Н. Зелінської [10–13], Р. Конта, Н. Ховайба [15], опублікованих упродовж останніх десятиліть.

Безпосередньо теми нашого дослідження стосуються праці А. Вовчака, який в одній зі своїх статей детально проаналізував рецензію І. Франка на працю «Гуцульщина» В. Шухевича, що була опублікована в австрійському журналі «Zeitschrift für österreichische Volkskunde» [2]. Ґрунтовне та різнопланове дослідження, присвячене часопису «Кіевская старина», здійснила М. Палієнко [17]. Я. Мельник аналізувала статтю І. Франка «“Archiv für slavische Philologie” і нова зміна в його редакції», опубліковану у Кн.7 «Літературно-Наукового Вісника» [16]. О. Ферков вивчав вплив діяльності Угорського історичного товариства та його друкованого органу «Századok» на розвиток угорської історичної науки другої половини XIX ст. [24].

Новизна. Однак, попри усі переваги та значущість зазначених праць, нам не вдалось віднайти дослідження, у якому було б здійснено комплексне вивчення рецепції наукових праць НТШ на міжнародному рівні.

Методи дослідження ґрунтуються на принципі історизму, вони також застосовані з позиції культурологічного та пресознавчого підходів, що передбачає врахування історичного, соціокультурного й політичного контексту XIX ст., у рамках якого функціонували європейські наукові журнали, і, що важливо, їхнього потенційного медійного впливу на формування наукової, громадської думки. Для систематизації та оцінки джерел з метою отримання повноти інформації щодо теми нашого дослідження застосовано бібліографічний аналіз. З метою дослідження тенденцій у висвітленні діяльності НТШ у європейських виданнях використано метод якісного контент-аналізу, здійснено дослідження статей, рецензій, оглядів, що друкувались на сторінках наукових журналів за категоріями: тематика публікацій, оцінка діяльності НТШ, риторика рецензентів.

Виклад основного матеріалу. Історія науки та наукової комунікації в Україні загалом розвивалася у результаті непростой взаємодії місцевих і глобальних політичних та культурних чинників. Друга половина XIX – початок XX ст. – це час динамічного розвитку української науки, ускладнений умовами бездержавності, який також характеризується розвитком народної просвіти, створенням наукових організацій, науково-освітніх установ та заснуванням наукових видань.

XIX ст. для українців у культурному, науковому та суспільно-політичному планах – це період реалізації унікальних можливостей у несприятливих для цього обставинах, які склались ще у попередні віки. Однак, попри труднощі, праця українців на культурній, науковій, освітній та громадсько-політичній ниві не припинялась. Упродовж усього XIX ст. відбувався послідовний та планомірний рух української інтелігенції до формування першої де-факто національної академії. Серед віх цього руху відзначимо заснування 1809 р. в Харкові університету, який стане осередком вивчення української давнини, мови та фольклору, де видаються твори П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, Г. Квітки-Основ'яненка та ін., друкуються збірки українських пісень, які у 1827, 1837, 1849 рр. підготував М. Максимович та у 1836 р. – П. Лукашевич.

У півавстрійській Галичині праця на культурно-просвітньому полі також не вгасала. У 1837 р. М. Шашкевич, І. Вагилевич та Я. Головацький започатковують літературний альманах «Русалка Дністровая». Майже через десять років після цього, у 1848 р., Головна Руська Рада у своєму маніфесті проголосила єдність українського народу по обидва боки кордону. Упродовж майбутніх десятиліть у Львові започатковують літературні часописи «Вечорниця», «Мета», «Нива», «Правда», які стали осередками культурно-просвітнього та літературного руху. Починаючи з 1860-х рр. у Львові видаються твори Т. Шевченка. У 1868 р. для освіти українських селян та міщан, а також друку художніх та наукових творів й підручників засновано товариство «Просвіта». Однак згодом, як зазначає О. Барвінський, з'ясувалося, що «просвіта селян та міщан сама про себе вже чималу вкладає задачу і тому видавництва літературні і научні належало би полишити іншому товариству, котре би дбало про розвиток нашої мови, літературу і науку в рідній мові» [1, с. 209].

У 1873 р. з ініціативи О. Кониського, Є. Милорадович, Д. Пильчикова, М. Жученка задля розвитку української літератури та культури засновано організацію – Товариство імені Шевченка, головою якою у 1874 р. було обрано К. Сушкевича.

У 1880-х рр. президія Товариства вирішує посилити науковий напрям його діяльності, передвісником чого була видана у 1880 р. праця члена Товариства імені Шевченка д-ра Омеляна Огоновського «*Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache*». Сприятливим також був загальний соціальний контекст, характерний активізацією громадсько-політичного руху українців у Галичині. Роль такого осередку взяло на себе Товариство імені Шевченка, реформу якого ініціював О. Кониський, обґрунтовуючи її необхідність, зокрема, у статті, вміщеній у випуску часопису «Правда» за лютий 1889 р.

У 1892 р., під час чергових (шостих) загальних зборів Товариства, його учасники затвердили зміну назви на Наукове товариство імені Шевченка, а також ухвалили зміни до статуту. О. Барвінський, окреслюючи завдання, напрями діяльності, структуру реформованої організації, писав: «Наукове товариство ім. Шевченка має плекати та розвивати науки в українсько-руській мові та штуки і збирати та зберегати всякі пам'ятки, старинності і наукові предмети України-Руси. До того мають служити: наукові дослідки з фільології руської і славянської та історії українсько-руського письменства і штуки, з історії і археології України-Руси, а також з наук філософічних, політичних, економічних і правничих, математичних, природничих з географією і лікарських; відчити, розправи і розмови наукові; зїзди учених, літераторів і артистів; видання наукових “Записок товариства ім. Шевченка” і інших творів наукових; збиранне материялів до бібліотеки і музея; премії і підмоги ученим, літераторам і артистам, а на останку удержуванне друкарні і книгарні. – Товариство має поділити ся на три секції: філологічну, історично-філософічну і математично-природничо-лікарську» [1, с. 211].

Видавання «Записок Наукового товариства імені Шевченка» розпочалось у 1892 р., кожна із секцій Товариства також мала свої серійні та періодичні видання. У 1894 р. історично-філософська секція почала видавати «Руску Историчну Бібліотеку», яка від 1886 р. виходила у Тернополі під редакцією О. Барвінського, з

1898 р. – «Збірник історично-філософичної секції», у 1905 р. секція започаткувала серію «Українсько-Руський Архів». Видання «Збірник фільольогічної секції» розпочато у 1898 р.

З 1894 р. під егідою НТШ видається «Часопись Правнича»², випуск якої ще у 1889 р. ініціювали К. Левицький, Є. Олесницький, А. Горбачевський, та «Правнича бібліотека», у 1925 р. було засновано «Збірник правничої комісії». Від 1905 р. статистична комісія НТШ видавала свій друкований орган п. н. «Студії з поля суспільних наук і статистики».

Археографічна секція НТШ видавала «Жерела до історії України-Руси» (1895–1924) та «Памятки українсько-руської мови і літератури» (1896–1930), етнографічна секція видавала «Етнографічний Збірник» (1895) та «Матеріяли до українсько-руської етнології»³.

У 1909 р. започатковано видання «Матеріяли до української бібліографії», яким займалася створена у тому ж році з учасників трьох секцій бібліографічна комісія, яка з 1924 р. також видавала ілюстрований місячник «Стара Україна».

Математично-природничо-лікарська секція НТШ розпочала випуск свого збірника праць у 1897 р. Вже наступного 1898 р. своє видання заснувала і філологічна секція, а з 1901 р. поряд із «Збірником фільольогічної секції» розпочала випуск видання «Українсько-руська бібліотека».

Важко стверджувати, що праці НТШ викликали помітний резонанс, однак видання та окремі публікації його членів регулярно отримували схвальні відгуки серед колег з інших країн на сторінках наукової періодики. Фактично усі наукові видання, в яких вміщувалися рецензії про видання та діяльність НТШ, були гуманітарного спрямування, їх тематика стосувалась таких галузей, як історія, археологія, культурологія, філологія, лінгвістика, літературознавство, мистецтвознавство, етнографія, соціологія, культурна антропологія, етнологія, славістика.

Одні з перших, хто відгукнувся на видання НТШ, – це автори часопису «Кіевская старина». Цей історичний, етнографічний

² Згодом у 1900 р. перейменовано на «Часопись Правничу і Економічну».

³ Видання кількаразово змінювало свою назву. Починаючи з 1909 р. виходить як «Матеріяли до української етнології», з 1929 р – як «Матеріали до етнології й антропології».

та літературний журнал, що виходив упродовж 1882–1906 рр., був ініційований українською культурно-просвітницькою та суспільно-політичною організацією – Старою громадою. Журнал став важливою інтелектуальною платформою для представників українських вчених, літераторів та громадських діячів того часу й має значення як важливе джерело для вивчення розвитку української літератури, наукової думки в галузі історії, філології, культурології другої половини ХІХ ст.

На сторінках «Кіевской старины» публікації, присвячені працям НТШ, уміщувались регулярно, фактично щороку впродовж 1889–1905 рр., і це були здебільшого рецензії та огляди, які друкувались у відділі «Библиография». У більшості публікацій рецензувалися чергові випуски «Записок НТШ», із досліджених нами 34 публікацій 23 стосувалися саме цього видання, авторами яких, зокрема, були історик та держслужбовець Никандр Молчановський (його рецензії підписані криптонімом Н. М.) та український історик, літературознавець, етнограф, публіцист, громадсько-політичний діяч Василь Доманицький, що підписував свої рецензії як В. Д.

Серед інших видань НТШ, огляди яких друкувались у часописі «Кіевская старина», були: «Часопись Правнича»⁴, «Жерела до історії України-Руси», «Памятки українсько-руської мови і літератури», «Етнографічний Збірник», «Гуцульщина» Володимира Шухевича.

Загалом, автори «Кіевской старины» висловлювались про видання НТШ позитивно, надаючи їм високу оцінку та визнаючи їхню значущість у науковому середовищі і для широкого читацького загалу. Рецензенти відзначали оригінальність й актуальність проблематики та її цінність для тогочасної науки, що свідчить про наявність позитивного діалогу і сприяння науковій співпраці між обома виданнями.

Журнали «Живая старина», «Русская мысль» та «Этнографическое обозрѣніе» також проявляли певний інтерес до праць НТШ. Зокрема, на сторінках випусків часопису «Живая старина» за 1899–1900 рр., видаваного Етнографічним відділенням

⁴ Рецензія на «Часопись Правничу» автора Миколи Шугурова – українського юриста, історика, судді, мецената, колекціонера, опублікована у випуску за листопад 1889 р., була першим відгуком на видання НТШ у журналі.

Імператорського російського географічного товариства в Санкт-Петербурзі, вміщувались відгуки та рецензії українського філолога-славіста, історика, етнографа, члена Російської, Болгарської та Польської академій наук Григорія Ільїнського, присвячені «Материялам до українсько-руської етнольогії» (1899), праці «Гуцульщина» Володимира Шухевича, опублікованій у т. II тих же «Материялів...» (1899), та «Етнографічному Збірнику» (1899). На шпальтах наукового, літературного та політичного місячника «Русская мысль» за 1901 р. вміщено рецензію на т. XXXIII–XXXVIII «Записок НТШ», на автора якої⁵ «“Записки” справили дуже гарне враження, і доводиться лише пошкодувати, що політична роз’єднаність і незнання малоросійської мови заважають широкому розповсюдженню у Росії цих цікавих і змістовних львівських видань»⁶ (Русская мысль. 1901. Кн. I. С. 18).

У журналі «Этнографическое обозрѣніе» – друкованому органі Товариства любителів природознавства, антропології та етнографії, що діяло при Московському університеті, – вміщено схвальний і доволі ґрунтовний огляд праці Володимира Гнатюка «Галицько-руські народні легенди», опублікованої у т. I «Етнографічного Збірника» (1902), та етнографічні студії Товариства загалом. Зокрема, автор під криптонімом Вл. Б. пише, що «потрібно віддати належну шану поважному Товариству імені Шевченка, що воно працює для вивчення свого народу дуже ревно, не шкодуючи сил і не шкодуючи коштів. Воно зуміло залучити до себе і поважних авторитетних знавців фольклору, і добросовісних молодих трудівників, які чуйно стоять на варті наукових інтересів, які вірять у її благі результати. Все це дало змогу з’явитись працям, подібним до збірки пана Гнатюка» (Этнографическое обозрѣніе. 1902. № 4. С. 125).

Щодо польських наукових періодичних видань, які писали про праці НТШ, то варто розглянути публікації, що вміщувались у наукових часописах «Biblioteka Warszawska», «Lud», «Kwartalnik Historyczny» та «Wisła».

Літературно-науковий щомісячник «Biblioteka Warszawska», що видавався упродовж 1841–1914 рр. у Варшаві, як зазначають сучасні дослідники, через невелику кількість польських наукових

⁵ Стаття не підписана.

⁶ Тут і далі переклад наш.

установ та спільнот упродовж перших двох десятиріч свого існування був важливим осередком наукової комунікації. У 1897 р. на шпальтах т. II часопису вміщено рецензію польського юриста, громадського діяча, публіциста Ксаверія Хамця на видання «Жерела до історії України-Руси», а саме на т. I «Описи Королівщини в землях Руських XVI віку, Люстрації земель Галицької і Перемиської». Автор на кількох сторінках доволі детально аналізує проблематику праці, однак зазначає, що не «має на меті вичерпати цю тему, оскільки нам доведеться вийти далеко за межі бібліографічного звіту. Таким чином вийшов би великий том або принаймні брошура, не менша за дослідження пана Грушевського. Тому, оскільки таке дослідження представлено як вступ, ми обмежуємося лише його побіжним викладом, вітаючи нове видавництво з початком і бажаючи, щоб воно і далі розвивалося в тому напрямі, який зазначений у передмові до I тому “Жерел...”, і кожную нову працю видавництва Археографічної комісії ми будемо радо вітати» (Biblioteka Warszawska. 1897. Т. II. S. 186–187).

Примітно, що на сторінках «Записок НТШ» упродовж 1896–1908 рр. регулярно оглядалися матеріали часопису «Biblioteka Warszawska». Авторами цих рецензій були О. Терлецький, С. Томашівський, О. Маковей, І. Кревецький, І. Крип'якевич [23].

Журнал «Lud» з 1895 р. виходив у Львові як друкований орган Польського народознавчого товариства [Towarzystwo Ludoznawcze], на шпальтах якого вміщувалися розвідки, присвячені культурі та історії народів Східної і Північної Європи, а також наукова бібліографія, рецензії на наукові праці. В цьому журналі рецензували і низку видань НТШ, зокрема автори-оглядачі зосереджували свою увагу на дослідженнях етнографічного та філологічного спрямування. У рецензії на кн. I т. XXXIII «Записок НТШ» за 1900 р. автор виокремлює «лише два твори, які належать до сфери народознавства в широкому розумінні цього слова», а саме: статтю «невтомного» Михайла Грушевського «Бронзові мечі з Турецького повіту (Галичина)», продовження розвідки Володимира Охримовича «Про наголос в українсько-руській мові», яка, на думку рецензента, «після її завершення отримає серйозну професійну оцінку» (Lud. 1900. Т. VI. S. 401–402). Цей же автор, огляди якого у «Lud-i»

публікувались під криптонімом F. R. G., надрукував також рецензію на т. II «Материялів до українсько-руської етнології» за 1899 р., який, на його думку, «безсумнівно варто зарахувати до найважливіших за науковим матеріалом руських видань», однак, попри загальну приязнь та позитивну оцінку, рецензент полемізує щодо деталей самих досліджень, які він оглядає; підбору емпірики та способу її аналізу, зроблених припущень, висновків тощо (Lud. 1900. T. VI. S. 402–404).

Рецензії, опубліковані відповідно у т. VIII за 1902 р. та т. IX за 1903 р. журналу «Lud» на т. II і III «Материялів до українсько-руської етнології», що містить монографію Володимира Шухевича «Гуцульщина», написав польський історик та публіцист Александер Мединський. Автор схвально коментує зміст рецензованої праці, принагідно подаючи предметні джерелознавчі ремарки.

Хронологічно наступний зафіксований нами відгук на сторінках польських часописів на видання, що з'являлись у світ під егідою НТШ, опублікований у журналі «Kwartalnik Historyczny», який виходив з 1887 р. у Львові спочатку як друкований орган Львівського історичного товариства, згодом, від 1925 р., – Польського історичного товариства, та від 1953 р. – Інституту історії Польської Академії наук.

У 1901 р. у річнику XV опубліковано статтю польського філолога, історика, професора Берлінського університету, члена низки національних академій наук Александра Брюкнера, який також був дійсним членом НТШ. У тексті цієї рецензії розглядається другий том апокрифів, який упорядкував Іван Франко. Рецензент підкреслює якість і фаховість підходу автора збірки до підбору емпіричного матеріалу та супровідного наукового коментарю, а також окреслює ймовірний вплив апокрифічних евангелій на фольклор різних слов'янських народів. Рецензент відзначає важливість репрезентованих у праці І. Франка апокрифічних текстів для розуміння формування фольклору та інтелектуальної спадщини різних слов'янських народів, зазначаючи, що «доктор Франко розкриває нам надзвичайне багатство і важливість апокрифічної літератури на Русі, яка тут ще жива, тоді як деінде вона давно вимерла» (Kwartalnik historyczny. Roczник XV. 1901. S. 351).

Рецензент відзначає також цінну та «найповнішу цього типу, серед існуючих у слов'янській літературі» збірку галицько-руських анекдотів, укладена В. Гнатюком, яка була опублікована у VI томі «Етнографічного Збірника». А. Брюкнер також високо оцінив і працю І. Верхратського «Знадоби для пізнання угорсько-руських говорів: Словарець», що вийшла окремим виданням як відбитка із т. XXX «Записок НТШ» за 1899 р. і «оснащена багатим та точним голосарієм». Детально оглядає зміст випуску об'єднаних томів XXXI–XXXII «Записок НТШ» (1899), до якого, зокрема, ввійшли тексти доповідей членів історичної секції НТШ, написані для виголошення під час XI Археологічного з'їзду у Києві, однак, зазначає А. Брюкнер, через перепони із включенням української мови в роботу засідань з'їзду українські вчені відмовилися брати участь у цьому заході. Він називає, зокрема, праці М. Грушевського, М. Кордуби, С. Рудницького, В. Охримовича.

Низку рецензій польського етнографа та літературознавця Станіслава Здярського опубліковано на сторінках т. XIII, XIV, XV за 1899–1901 рр. наукового етнографічного та фольклорного журналу «Wisła», що впродовж 1887–1917 рр., із перервою у 1905–1916 рр., виходив у Варшаві. Дослідник рецензував випуски «Етнографічного Збірника», а саме: томи II та V–VIII за 1896, 1898–1900 рр.

В одній із своїх статей С. Здярський, окрім огляду змісту другого тому «Етнографічного Збірника», змальовує тенденції, які, на його погляд, характерні для етнографічних праць галицьких українських вчених. Дослідник зазначає, що розвідки етнографічного спрямування, а саме: нариси, що публікувались на сторінках часописів та збірників фольклору, які «множилися без числа і міри до сьогодні», сприймалися критиками як прояви дилетантизму, оскільки зібраний ними матеріал не супроводжується жодним коментарем та аналізом, що характерно для етнографів-початківців. На нашу думку, це радше аматорство, а не дилетантизм. Однак далі рецензент пише, що із започаткуванням НТШ, особливо, коли Товариство очолив М. Грушевський, науковий поступ галичан-українців стрімко посилюється та розгалужився у різні напрями. Запрацювала також етнографічна комісія НТШ та її друкований орган «Етнографічний Збірник», який, попри певні недоліки, також вартує уваги, а отже, і критики.

Недоліки – це, власне, відсутність монографічних досліджень і чіткої програми збору фольклору, що призводить до надмірної уваги українських етнологів до певних жанрів та ігнорування інших, наприклад матеріалів про народну медицину, звичаєве право, декоративно-прикладне мистецтво тощо. Натомість у збірнику представлено багато казок та пісень. С. Здлярський припускає, що така ситуація може бути зумовлена браком компетентних і кваліфікованих співробітників, які задіяні у зборі фольклору, а виправити її можна, якщо б етнографічна секція підготувала і видала «невелику брошуру, подібну до п. А. Стшелецького, під назвою “Етнологічні студії”», яка б містила детальну інструкцію для тих, хто готує до друку етнографічні розвідки.

Рецензент підсумовує, що, попри, на його думку, незначне наукове значення четвертого тому «Етнографічного Збірника», надалі недоліки праць етнографічної комісії НТШ «можна легко усунути, якщо тільки співавтори більш критично підійдуть до збирання матеріалів і визнають, що, наприклад, народний календар цікавий, а “менш цікаві” – пісні» (Wisła. 1899. Т. XIII. S. 186–187).

Уже в рецензії на наступні п'ятий і шостий томи збірника С. Здлярський відзначає сумлінність і фаховість укладачів цих праць, про що свідчать коментар та примітки, а також уважність дослідників до нотування матеріалу, оскільки «навіть наголоси враховувалися якнайретьельніше» (Wisła. 1900. Т. XIV. Zęzyt 5. S. 673).

Угорська наукова періодика також приділяла певну увагу виданням НТШ. Зокрема, в журналі «Századok», який заснувало Угорське історичне товариство у 1867 р., вміщено рецензію історика, юриста, публіциста Гези Петрасевича на видання «Описи королівщин в руських землях XVI віку. Том III. Люстрації земель Холмської, Белзької і Львівської» за 1900 р., огляди випусків «Записок НТШ», а саме: томів XXXIII–XXXVIII, які виходили упродовж 1900 р., огляди Юлія Желтвая т. XLV–L за 1902 р., т. LI–LVI за 1903 р., та т. LVII–LXII за 1904 р.

Щодо загального ідейного напрямку науково-дослідницької діяльності НТШ, то до нього угорські оглядачі ставились доволі упереджено, особливо Геза Петрасевич, який трактував написання

М. Грушевським «Опису...» як спробу українців довести «не тільки своє право на існування і свою національну окремішність, також й документально підтвердити самостійний розвиток їхньої літературної мови від великоруської літературної мови». Такий же дещо тенденційний та однобокий погляд автор демонструє, коли змальовує історію становлення української мови, і, що парадоксально, народну українську культуру періоду після XIII ст. характеризує як «сепаратиську», а згодом цим же поняттям означає літературну мову творів Котляревського, однак ставиться до неї все ж схвально, протиставляючи їй мову Т. Шевченка. І хоча, як стверджує Г. Петрашевич, в Галичині і в літературі, і в спілкуванні українців побутує «мова Котляревського», однак мовою НТШ є Шевченкова, «який своїми крамольними віршами... зовсім викрутив мову Котляревського» (Századok. 1901. XXXV. Évfolyam. O. 747, 749).

Г. Петрашевич також торкається теми правописних воєн, учасники якої «особливо в галузі історичних і лінгвістичних досліджень намагалися багато працювати і показувати свою правду. Найактивнішим у цьому плані є Товариство імені Шевченка з Лемберга, яке змогло від свого заснування в 1873 р. показати дуже пристойний результат і зробило велику заслугу історії в галузі історичної критичної літератури». Проте автор характеризує тодішню ситуацію з українською літературною мовою як кризу, в межах якої «неможливо досягти згоди щодо граматики, синтаксису, орфографії та орфології, а тому немає іншого шляху повернутися якщо не до Ломоносова, то хоча б до мови Котляревського» (Századok. 1901. XXXV. Évfolyam. O. 749–750). Однак рецензент позитивно оцінює працю М. Грушевського, визнаючи її користь для історичної науки, та схвалює очікування випуску наступного тому, в якому будуть представлені люстрації 1570-х рр.

Тональність наступних оглядів випусків «Записок НТШ» є нейтральною, але написані вони у манері доволі детальної констатації їхнього змістового наповнення, що супроводжується фаховим коментарем рецензента. Часом у рецензіях виокремлювалися публікації, вміщені у «Записках НТШ», чи окремі аспекти досліджень, які або торкались чи безпосередньо стосувались угорської культури, науки, історії тощо.

Зокрема, в рецензії на том XXXIII «Записок НТШ» розглядається стаття М. Грушевського, присвячена дослідженню зброї доби бронзи, яка була знайдена біля міста Турка. Рецензент зазначає, що, оскільки українська археологія перебуває на стадії зародження, а Галичина та Буковина є в цьому сенсі територіями не дослідженими, відповідно через брак літератури та джерел з цієї проблематики М. Грушевському довелося ознайомлюватися із працями зарубіжних вчених, й «особливу користь йому принесла ґрунтовна праця Йозефа Гампеля про пам'ятки угорської бронзової доби» (Századok. 1901. XXXV. Évfolyam. O. 857).

Про праці НТШ регулярно писали на сторінках чеського журналу «*Národopisný Sborník Československý*», який згодом був перейменований на «*Národopisný Vestník Československý*». Це видання було засноване у 1897 р. Чехословацьким етнографічним товариством. У цьому часописі вміщувались огляди окремих випусків «Етнографічного Збірника», «Матеріалів до українсько-руської етнології», «Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство», окремих статей етнографічної проблематики, вміщених у «Записках НТШ». Авторами цих відгуків були Ю. Полівка, Ю. Горак, Ф. В. Виковкаль та ін.

Ю. Полівка також активно відгукувався про праці НТШ на шпальтах німецькомовних наукових журналів. Зокрема, у 21-му томі за 1899 р. часопису «*Archiv für slavische Philologie*»⁷ вчений у своєму розлогіму огляді детально описує вміст I–V томів «Етнографічного Збірника», які виходили упродовж 1895–1898 рр., зазначаючи, що заснування цього щорічника суттєво компенсувало нестачу необхідних організованих досліджень української етнографії та брак збирання й систематизації матеріалів із місць проживання українців на теренах України та в діаспорі.

Аналізуючи зміст випусків збірника, рецензент висловлює зацікавленість щодо зібраного і репрезентованого фольклорно-етнографічного матеріалу, зокрема фонетичними і морфологічними особливостями та міфічними сюжетами. Ю. Полівка підкреслює значущість видання для вивчення етнографії та мовної

⁷ Журнал вважається найстарішим з існуючих наукових часописів, присвячених славістиці. Заснований у 1875 р. хорватським лінгвістом, філологом, літературознавцем, істориком, професором, членом низки академій та наукових товариств Ватрославом Ягичем.

культури українців, особливо в контексті взаємодії між різними діалектами і взаємовпливів з іншими мовами, як-от: угорською, словацькою, німецькою тощо, на говори українців і творення українського фольклору загалом.

Автор подав у статті значний перелік споріднених й аналогічних зразків народної творчості, про які також йдеться у самостійних наукових славистичних дослідженнях та критично-бібліографічних нарисах, опублікованих на сторінках наукових видань, що виходили друком у Східній та Західній Європі.

У цьому ж часописі Ю. Полівка опублікував огляд статті В. Гнатюка «Легенди з Хітарського збірника (I-ої пол. XVIII в.)», вміщеної у т. XVI «Записок НТШ» за 1897 р., у т. 22 журналу «Archiv für slavische Philologie» – короткий огляд т. I «Материялів до українсько-руської етнології» за 1899 р., а також «Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність письменство», вміщену у т. I «Збірника фільольогічної секції наукового товар. ім. Шевченка» за 1899 р. У цій рецензії Ю. Полівка високо оцінює працю М. Драгоманова, до якої увійшли його літературознавчі нариси і трактати, що впродовж 1870–1886 рр. друкувались під різними псевдонімами у наукових журналах, зокрема: «Вѣстник Европы» та «Кіевская старина». Однак Ю. Полівка зазначає, що важливо, аби напрацювання дослідника стали доступними для найширших кіл світовими мовами, та висловлює сподівання, що наукові розвідки М. Драгоманова, які він здійснював у Болгарії, згодом також будуть опубліковані.

Оцінював праці НТШ у цьому журналі і його засновник, В. Ягич, який упродовж 1876–1920 рр. також очолював редакцію. У XX томі за 1898 р. був опублікований доволі ґрунтовний огляд видань філологічного, літературознавчого, історичного та етнографічного спрямування, які підготували та видали слов'янські наукові товариства, серед яких також були і праці НТШ, щодо яких В. Ягич вказує на переважання у «Записках НТШ» публікацій історико-літературного спрямування, тоді як матеріалів філологічної тематики стає помітно менше, відзначає розширення напрямів наукових досліджень Товариства, свідченням чого є започаткування «Збірника фільольогічної секції наукового товар. ім. Шевченка», та висловлює сподівання, що

наступні випуски цього видання також стануть джерелом нових знань у справі вивчення граматики, лексики та діалектології слов'янських мов.

Рецензент також відзначає значну кількість опублікованих на сторінках «*Monumenta linguae necnon litterarum ukraino-russicarum (ruthenicarum)*» [«Пам'ятки українсько-руської мови і літератури»] старозавітніх апокрифів, зібраних та опрацьованих І. Франком, і коротко описує зміст чергового тому «Етнографічного Збірника».

Схвально та з ґрунтовним науковим коментарем, однак не без покровительського тону, з позиції, ймовірно, польської історіографії трактування становлення української мови та культури, про науково-дослідницьку діяльність НТШ на сторінках німецькомовних часописів писав польський філолог, історик, культуролог, професор Берлінського університету, член низки академій наук та наукових товариств, зокрема й НТШ, А. Брюкнер.

На сторінках 22-го тому журналу «*Archiv für slavische Philologie*» вчений опублікував детальний огляд: томів I, II «Історії України-Руси» М. Грушевського, тому I праці І. Франка «Апокріфи і легенди з українських рукописів», вміщеної у першому томі видання археографічної комісії НТШ «Памятки українсько-руської мови і літератури», матеріалів, представлених у випусках «Етнографічного Збірника», та «Матеріалів до українсько-руської етнології».

У журналі Берлінського народознавчого товариства «*Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*» надруковано велику статтю А. Брюкнера, що містить огляд наукових видань поляків («*Wisła*», «*Lub*», «*Materyały Antropologiczno-Archeologiczne i Etnograficzne*»), чехів («*Národopisný Sboinik Českoslovanský*», «*Český lid*»), болгар («Сборник за народни умотворения, наука и книжнина»), словенців («*Slovenske narodne pesmi: iz tiskanih in pisanih virov*»), хорватів («*Zbornik za narodni život i običaje južnih slavena*»), а також українців, а саме: I–V томів «Етнографічного Збірника» та т. I «Апокріфів і легенд з українських рукописів» І. Франка. Щодо цієї праці А. Брюкнер зазначає: «Німецький читач може переконатись в повноті цієї праці в галузі слов'янської етнографії: у автора якої є острах, що багато джерел, які ще течуть, незабаром висохнуть назавжди, і поспішає зібрати те,

що ще є доступним. Тому й основна вага цієї роботи полягає навіть у самому зібраному матеріалі, а не в його критичному використанні» (*Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*. 1899. Neunter Jahrgang. S. 219).

Зауважимо, що це твердження дещо контрастує з уже наведеними нами міркуваннями С. Здьярського, який вважав, що саме комплексне опрацювання та аналіз фольклору є необхідним вектором розвитку української етнографії, натомість збиральництво матеріалу, особливо безсистемне, притаманне початковій, аматорській, чи, за його ж означенням, – дилетантській стадії.

У рамках цього дослідження ми не можемо охопити всі аспекти та деталі критичних публікацій А. Брюкнера, присвячених працям НТШ, зазначимо лише, що, попри дещо культрегерські (в нейтральному сенсі цього слова) інтонації, рецензент намагається коректно і пропорційно поєднати у своїх оглядах вказівки на сильні сторони праць разом із фаховою критикою окремих тверджень, припущень, робить певні зауваги термінологічного та етимологічного характеру, дає рекомендації щодо джерельної бази досліджень тощо.

Серед інших німецькомовних видань, на шпальтах яких вміщувались відгуки про наукові праці НТШ, – австрійський народознавчий журнал «*Zeitschrift für österreichische Volkskunde*», у 7-му випуску якого за 1896 р. надруковано огляд Ю. Полівки першого тому «Етнографічного Збірника» та у 5-му випуску цього ж видання за 1898 р. вміщено ґрунтовну рецензію І. Франка на монографію В. Шухевича «Гуцульщина»⁸.

Висновки. Після проведеного аналізу масиву рецензій, вміщених на сторінках європейської наукової періодики, у яких автори відгукувались про видання НТШ, з'ясовано, що наукова комунікація НТШ з іншими європейськими науковими осередками наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. загалом відзначається взаємодією та взаємоприйняттям. Розглянуті рецензії мали здебільшого позитивний характер та акцентували високу якість наукових досліджень, проведених членами НТШ.

Віднайдені нами рецензії вміщувались у часописах виключно гуманітарного спрямування та стосувались таких

⁸ Детальніше про це див.: [2].

дисциплін, як етнографія, філологія, фольклористика, лінгвістика, літературознавство, історія, соціологія, культурна антропологія.

Низка східноєвропейських видань, таких як «Кіевская старина» (рецензувались журнали «Часопись Правничча», «Жерела до історії України-Руси», «Памятки українсько-руської мови і літератури», «Етнографічний Збірник» та монографія «Гуцульщина» В. Шухевича), «Живая Старина» («Материяли до українсько-руської етнології», «Гуцульщина»), «Русская мысль» (томи «Записок НТШ») та «Этнографическое обозрѣніе» («Галицько-Руські народні легенди» В. Гнатюка в «Етнографічному Збірнику»), висловлювали позитивну оцінку та зацікавлення працями НТШ, підкреслюючи їх значущість для наукової спільноти.

Переважно схвальні відгуки із незначною критикою теоретико-методологічної моделі етнографічних та фольклористичних досліджень НТШ містили рецензії, опубліковані на сторінках наукових періодичних видань, які видавались польською мовою, а саме: «Biblioteka Warszawska» («Жерела до історії України-Руси»), «Lud» («Записки НТШ», «Материяли до українсько-руської етнології», зокрема випуски, в яких вміщено «Гуцульщину»), «Kwartalnik Historyczny» (збірка апокрифів, підготована І. Франком, й томи «Записок НТШ») та «Wisła» (низка томів «Етнографічного Збірника»).

Для авторів-рецензентів угорського журналу «Századok» характерний здебільшого дайджестовий та нейтральний стиль оцінювання видань НТШ (випуски «Жерел до історії України-Руси», «Записки НТШ»), виокремлювались теми та підтеми, які стосувались угорської проблематики, однак у деяких публікаціях домінують тенденційні політичні судження, зокрема тих, які стосуються мови видань НТШ. У чеському журналі «Národopisný Sborník Československý», відповідно до його фахового спрямування, прорецензовані етнографічні, фольклористичні та філологічні праці НТШ (випуски «Етнографічного Збірника», «Материялів до українсько-руської етнології», «Збірника фільольогічної секції наукового товариства імені Шевченка»).

Німецькомовний журнал «Archiv für slavische Philologie» містив огляди Ю. Полівки і В. Ягича на етнографічні та філологічні видання НТШ. Рецензенти відзначають їхню зна-

чуність у справі збору і систематизації фольклору українців задля подальшого дослідження їхньої етнографії і мовної культури. У часописі «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde» А. Брюкнер поряд з іншими науковими виданнями народів Східної та Південної Європи оцінює і схвально відгукується про праці НТШ, вміщуючи їх у загальнонауковий контекст європейських славістичних досліджень.

Результати нашого дослідження допоможуть розширити розуміння ролі Наукового товариства імені Шевченка в історії науки і внеску української наукової спільноти у світовий контекст, дають змогу висвітлити певні процеси, які відбувались в історії науки у ХІХ–ХХ ст., а саме: особливості оцінювання та рецензування наукових праць у контексті реалізації наукової комунікації між вченими і науковими організаціями, тенденції у виборі напрямів наукових досліджень, проблематики дисциплінарного розмежування тощо.

Література

1. Барвінський О. Про заснування і дотеперішній розвиток Товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки Товариства імені Шевченка*. Львів, 1892. Част. 1. С. 209–212.
2. Вовчак А. «Гуцульщина» Володимира Шухевича в оцінці Івана Франка. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 1999. Вип. 27. С. 133–146.
3. Гнатюк В. Наукове Товариство імені Шевченка у Львові. (Історичний нарис першого 50-річчя – 1873–1923). Мюнхен; Париж, 1984. 175 с.
4. Грушевський М. Дотеперішній розвій Наукового Товариства імені Шевченка. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка*. 1900. Ч. 1. С. 3–19.
5. Гуманенко О. О. До питання про витоки наукового рецензування. *Теорія і практика сучасної науки: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Чернівці, 24–25 листопада 2017 року). Херсон, 2017. Ч. 2. С. 106–108.
6. Гуманенко О. Типологія наукових рецензій. *Scientific practice: modern and classical research methods: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference, Boston, May 26, 2023*. Boston, 2023. P. 237–238.
7. Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство імені Т. Шевченка. З нагоди 75-річчя його заснування. Нью-Йорк; Філядельфія, 1951. 116 с.
8. Зайцева З. І. Наукове товариство ім. Т. Шевченка в академічному інформаційному просторі (1894–1914 рр.). *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2017. Вип. 5. С. 147–157.

9. Зайцева З. Періодичні фахові та серійні видання НТШ періоду 1892–1914 рр. як інструмент інституціоналізації української національної науки. *Історіографічні дослідження в Україні*: зб. наук. пр. 2004. Вип. 14. С. 323–338.

10. Зелінська Н. В. Наукова рецензія у жанровій палітрі української публіцистики XIX – початку XX ст.: проблематика, структура, особливості викладу. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2004. Вип. 12. С. 133–149.

11. Зелінська Н. В. Риси полеміки в українській науковій публіцистиці (на матеріалах рецензій у «Записках НТШ»). *Журналістика: преса, телебачення, радіо*. Київ, 1992. С. 165–174.

12. Зелінська Н. В. «Традиційна» періодика у системі сучасної наукової комунікації: тенденції та перспективи. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2011. Вип. 5. С. 20–27.

13. Зелінська Н. Українська наукова періодика: погляд з перспективи і на перспективу. *Українська періодика: історія і сучасність*: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29–30 листоп. 2013 р. Львів, 2013. С. 56–64.

14. Комариця М. Діяльність НТШ у висвітленні журналу «Дзвони» (1931–1939). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 1996–1997. Вип. 3–4. С. 336–345.

15. Конта Р., Ховайба Н. Дослідження видавничої діяльності Наукового товариства імені Шевченка у Львові: етнологічний аспект. *Етнічна історія народів Європи*: зб. наук. пр. Київ, 2020. Вип. 62. С. 37–46.

16. Мельник Я. Pogadanki у віденській кав'ярні і стаття Івана Франка «“Archiv für slawische Philologie” і нова зміна в його редакції». *Українське літературознавство*. Львів, 2008. Вип. 70. С. 117–129.

17. Палієнко М. «Киевская старина» у громадському та науковому житті України (кінець XIX – початок XX ст.). Київ, 2006. 384 с.

18. Савенко В. Заснування Товариства ім. Шевченка у Львові у 1873 р.: його структура і завдання. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2011. Вип. 2. С. 26–30.

19. Савенко В. Періодичні та серійні видання НТШ: 1894–1939 рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2012. Вип. 2. С. 48–53.

20. Савенко Т. Міжнародна наукова діяльність членів НТШ у міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2014. Вип. 1(3). С. 40–45.

21. Снічарчук Л. В. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс: монографія. Львів, 2009. 416 с.

22. Студинський К. Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові (1873–1928 рр.). *Записки Наукового Товариства імені Шевченка*. Львів, 1929. Т. CL. С. IX–XVIII.

23. Фелонюк А. Библиотека warsawska. *Наукове товариство імені Шевченка*: енциклопедія. Київ; Львів, 2015. URL: <https://encyclopedia.com.ua/entry-271>
24. Ферков О. В. Угорське історичне товариство та журнал «Századok» у другій половині XIX ст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. 2012. Вип. 28. С. 172–176.
25. Шемаєва Г. В. Етапи розвитку наукових комунікацій. *Вісник Харківської державної академії культури*. Серія: Соціальні комунікації. 2017, Вип. 50. С. 24–35.

References

1. Barvinskyi, O. (1892). Pro zasnovannia i doteperishnii rozvytok Tovarystva imen. Shevchenka u Lvovi [About the foundation and current development of the Society named after Shevchenko in Lviv], *Zapysky tovarystva imeny Shevchenka*, Lviv, (1), 209–212 (in Ukr.).
2. Vovchak, A. (1999). «Hutsulshchyna» Volodymyra Shukhevycha v otsinitsi Ivana Franka [«Hutsulshchyna» by Volodymyr Shukhevich in evaluation of Ivan Franko], *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Serii filolohichna*, (27), 133–146 (in Ukr.).
3. Hnatiuk, V. (1984). Naukove Tovarystvo imeny Shevchenka u Lvovi. (Istorychnyi narys pershoho 50-richchia – 1873–1923) [Shevchenko Scientific Society in Lviv. (Historical sketch of the first 50th anniversary – 1873–1923)], Munich-Paris, 175 (in Ukr.).
4. Hrushevskiy, M. (1900). Doteperishnii rozvii Naukovoho Tovarystva imeny Shevchenka, *Khronika Naukovoho tovarystva imeny Shevchenka* [The current development of the Shevchenko Scientific Society], (1), 3–19 (in Ukr.).
5. Humanenko, O. O. (2017). Do pytannia pro vytoky naukovoho retsenzuvannia [To the question of the origins of scientific review.], *Teoriia i praktyka suchasnoi nauky. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Chernivtsi, 24–25 lystopada 2017 roku), Kherson, (2), 106–108 (in Ukr.).
6. Humanenko, O. (2023). Typolohiia naukovykh retsenzii [Typology of scientific reviews], *Scientific practice: modern and classical research methods: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference, Boston, May 26, 2023*, 237–238 (in Ukr.).
7. Doroshenko, V. (1951). Ohnyshche ukrainskoi nauky Naukove tovarystvo imeny T. Shevchenka. Z nahody 75-richchia yoho zasnovannia [The hearth of Ukrainian science Scientific society named after T. Shevchenko. On the occasion of the 75th anniversary of its foundation], New York–Philadelphia, 116 (in Ukr.).
8. Zaitseva, Z. I. (2017). Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka v akademichnomu informatsiinomu prostori (1894–1914 rr.) [Scientific Society named after T. Shevchenko in the academic information space (1894–1914)], *Mediaforum: analityka, prohnozy, informatsiinyi menedzhment*, (5), 147–157 (in Ukr.).

9. Zaitseva, Z. (2004). Periodychni fakhovi ta seriini vydannia NTSh periodu 1892–1914 rr. yak instrument instytutsionalizatsii ukrainskoi natsionalnoi nauky [Periodic specialist and serial publications of the National Academy of Sciences of the period 1892–1914 as a tool for the institutionalization of Ukrainian national science], *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini: Zb. nauk. pr.*, (14), 323–338 (in Ukr.).

10. Zelinska, N. V. (2004). Naukova retsenziia u zhanrovii palitri ukrainskoi publitsystyky XIX – pochatku XX st.: problematyka, struktura, osoblyvosti vykladu [Scientific review in the genre palette of Ukrainian journalism of the 19th and early 20th centuries: issues, structure, presentation features], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*, Lviv, (12), 133–149 (in Ukr.).

11. Zelinska, N. V. (1992). Rysy polemiky v ukrainskii naukovii publitsystytsi (na materialakh retsenzii u «Zapyskakh NTSh») [Features of polemics in Ukrainian scientific journalism (based on review materials in «Notes of the National Academy of Sciences»)], *Zhurnalistyka: presa, telebachennia, radio*, Kyiv, 165–174 (in Ukr.).

12. Zelinska, N. V. (2011). «Tradytysiina» periodyka u systemi suchasnoi naukovoï komunikatsii: tendentsii ta perspektyvy [«Traditional» periodicals in the system of modern scientific communication: trends and prospects], *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori*, Kyiv, (5), 20–27 (in Ukr.).

13. Zelinska, N. (2013). Ukrainska naukova periodyka: pohliad z perspektyvy i na perspektyvu [Ukrainian scientific periodicals: a view from the perspective and on the perspective], *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist: dop. ta povidoml. odynadtsiatoi Vseukr. nauk.-teoret. konf.*, Lviv, 29–30 lystop. 2013 r., Lviv, 56–64 (in Ukr.).

14. Komarytsia, M. (1996–1997). Diialnist NTSh u vysvitleni zhurnalu «Dzvony» (1931–1939) [Activities of NTSH in the coverage of the magazine «Dzvony»], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*, Lviv, (3–4), 336–345 (in Ukr.).

15. Konta, R., Khovaiba, N. (2020). Doslidzhennia vydavnychoi diialnosti Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka u Lvovi: etnolohichniy aspekt [Study of the publishing activity of the Shevchenko Scientific Society in Lviv: ethnological aspect], *Etnichna istoriia narodiv Yevropy: Zb. nauk. pr.*, Kyiv, (62), 37–46 (in Ukr.).

16. Melnyk, Ya. (2008). Pogadanki u videnskkii kaviarni i stattia Ivana Franka «“Archiv für slawische Philologie” i nova zmiana v yoho redaktsii» [Pogadanki in a Viennese coffee shop and Ivan Franko’s article «Archiv für slawische Philologie» and a new change in its editorship], *Ukrainske literaturoznavstvo*, (70), 117–129 (in Ukr.).

17. Paliienko, M. (2006). «Kyevskaia staryna» u hromadskomu ta naukovomu zhytti Ukrainy (kinets XIX – pochatok XX st.) [«Kyivskaya starina» in public and scientific life of Ukraine (end of the 19th - beginning of the 20th century)], Kyiv, 384 (in Ukr.).

18. Savenko, V. (2011). Zasnuvannia Tovarystva im. Shevchenka u Lvovi u 1873 r.: yoho struktura i zavdannia [Foundation of the Society named

after Shevchenko in Lviv in 1873: its structure and tasks], *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Serii: Istorii, Ternopil, (2), 26–30 (in Ukr.).

19. Savenko, V. (2012). Periodychni ta seriini vydannia NTSh: 1894–1939 rr. [Periodicals and serials of the National Academy of Sciences: 1894–1939], *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Ser. Istorii, Ternopil, (2), 48–53 (in Ukr.).

20. Savenko, T. (2014). Mizhnarodna naukova diialnist chleniv NTSh u mizhvoiennyi period [International scientific activity of members of the National Academy of Sciences in the interwar period], *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Ser. Istorii, Ternopil, (1(3)), 48–53 (in Ukr.).

21. Snitsarchuk, L. V. (2009). Ukrainska presa Halychyny (1919–1939 rr.) i zhurnalistykoznachy dyskurs: monohrafiia [Ukrainian Press of Galicia (1919–1939) and journalistic discourse: monograph], Lviv, 416 (in Ukr.).

22. Studynskyi, K. (1929). Naukove Tovarystvo im. Shevchenka u Lvovi (1873–1928 rr.) [Scientific Society named after Shevchenko in Lviv (1873–1928)], *Zapysky Naukovoho tovarystva imeny Shevchenka*, Lviv, (CL), IX–XVIII (in Ukr.).

23. Feloniuk, A. (2015). Biblioteka warsawska. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka: entsyklopediia*. Kyiv, Lviv, 2015, URL: <https://encyclopedia.com.ua/entry-271> (in Ukr.).

24. Ferkov, O. V. (2012). Uhorske istorychne tovarystvo ta zhurnal «Századok» u druhii polovyni XXIX st. [The Hungarian Historical Society and the magazine «Századok» in the second half of the 19th century.], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, serii «Istorii», (28), 172–176 (in Ukr.).

25. Shemaieva, H. V. (2017). Etapy rozvytku naukovykh komunikatsii [Stages of development of scientific communications], *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*. Serii: Sotsialni komunikatsii, (50), 24–35 (in Ukr.).

Roman Blikharskyi

PhD in Social Communications,

Research associate

of the Research Institute for Press Studies

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

(Lviv, Ukraine)

PUBLICATIONS OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY IN THE EVALUATION OF EUROPEAN SCIENTIFIC JOURNALS: THE COMMUNICATION ASPECT

The article examines reviews dedicated to the works of the Shevchenko Scientific Society published in scientific journals in Vienna, Berlin, Budapest, Prague, Warsaw, Lviv, and others. The collected empirical material is analyzed in terms of the issues

surrounding the history of communication among scholars within the broader European intellectual space from the late 19th to the early 20th century.

To address the research question, the article formulates the concept of scientific communication, characterizes general features of the development of scientific communication in Europe as a whole, and outlines the peculiarities of historical socio-political circumstances against which the formation of Ukrainian scientific culture took place. The historical circumstances of the initiation of scientific activities by the Shevchenko Scientific Society are depicted, including the reasons and prerequisites for the Society's foundation, its functioning at the initial stages, and the names and orientations of the main publications and journals under the auspices of the Society.

A brief description of the journals containing reviews were included: «Kievskaja Staryna», «Etnograficheskoe Obozrenie», «Lud», «Kwartalnik historyczny», «Wisła», «Biblioteka Warszawska», «Národopisný Sborník Českoslovanský», «Századok», «Zeitschrift des Vereins für Volkskunde», «Archiv für slavische Philologie», «Zeitschrift für österreichische Volkskunde» etc have been given. A number of facts from the biographies of some authors have been revealed, among them prominent European historians, ethnologists, philologists, literary experts, linguists, and lawyers. The trends in the assessment were analyzed, the features of rhetoric were revealed, the attitude of the authors of the researched publications to the publications of the National Academy of Sciences was revealed, and their thematic spectrum has been determined.

Keywords: Shevchenko Scientific Society, scientific communication, scientific journals, review.